

EL RESSÒ DE L'OBRA MARTIPOLIANA MÉS ENLLÀ DEL NOSTRE ÀMBIT LINGÜÍSTIC (1970-2013)

LLORENÇ SOLDEVILA I BALART
Universitat de Vic

The impact of Miquel Martí i Pol's work beyond Catalan-speaking territories (1970-2013)

Tractem de sintetitzar la projecció exterior de la poesia de Miquel Martí i Pol al llarg de més de cinquanta anys. Ha estat traduïda a catorze llengües diferents i s'han traduït mostres poètiques de tots els seus títols.

Paraules clau: Traducció, projecció exterior, resso, poesia catalana, realisme.

We review here the international projection of Miquel Martí i Pol's poetry throughout more than fifty years. He has been translated into fourteen languages and samplings of poetry from all his published titles have appeared in translation.

Keywords: Translation, projection outward, echo, catalan poetry, realism.

La dècada dels setanta

La difusió de l'obra martipoliana al llarg d'aquesta dècada es basarà només en antologies i a quatre llengües: espanyol, portuguès, anglès i neerlandès. Aquesta difusió exterior va ser una conseqüència lògica d'una recepció interna més normalitzada, ja que fins al 1972 la seva obra havia estat editada en condicions força marginals.¹ Tanmateix, just en l'inici de la dècada, Antoni Pous, aleshores a la Universitat de Tübingen, i Johannes Hösle elaboren una antologia bilingüe *Katalanische Lyrik* (1970), en què inclouen set seccions de «La Creació».²

Martí i Pol començà a accedir a la publicació en editorials emblemàtiques gràcies a les gestions de Francesc Vallverdú i Àlex Broch. Així, el 1972 publicà, ja amb la malaltia declarada, *Vint-i-set poemes en tres temps*. Després d'una sèrie de divergències, sorgides sobretot del vet d'Antoni Tàpies a editar poetes que no fossin joves i gairebé inèdits a «Llibres del Mall», sota la batuta de Ramon Pinyol i Balasch i Maria Mercè Marçal, Miquel Desclot, Jaume Medina i Sam Abrahams creen la col·lecció «Ausiàs March», amb el mecenatge d'un grup de terrassencs liderats per Jaume Canyameres. El número 1 és *La pell del violí* (1974). Els del Mall, a partir de 1975, alliberats dels compromisos inicials amb el pintor Tàpies,

1. Després de guanyar el Premi Óssa Major amb *Paraules al vent*, les obres que segueixen aquest llibre van ser editades fora de Barcelona: *Quinze poemes*. Palma: La Font de les Tortugues, 1957; *El Poble*. Palma: Daedalus, 1966, i *La fàbrica*. Terrassa: Quaderns El Bardiol, 1972.

2. *Katalanische Lyrik*. Mainz: Hase & Koehler Verlag, 1970, p. 140-145.

publicaran *L'arrel i l'escorça. Obra poètica I*, el primer de cinc volums (1975-1984) que compendiaven l'obra completa fins a aquell moment. Aquesta darrera operació editorial tingué una forta repercussió reivindicativa del poeta i la seva obra.

Just al bell mig d'aquesta campanya de llançament, el 1974, trobem poemes traduïts en dues antologies. La primera és en espanyol, amb un pròleg de Francesc Vallverdú,³ i apareix a la connotada col·lecció d'«El Bardo», de José Batlló.⁴ I, alhora, per primera vegada, surten cinc poemes⁵ seus publicats en una antologia en portuguès⁶ amb traduccions de Manuel de Seabra. Poc després, el 1978, Bob de Nijs antologarà poemes de Martí i Pol en neerlandès a *Een mongerland. Een Avondland*, en una edició bilingüe de catorze poetes catalans i catorze de flamencs.⁷ Aquest any també apareix una selecció de poemes a *Four Postwar Catalan Poets*,⁸ amb traducció David H. Rosenthal, juntament amb d'altres de Salvador Espriu, Joan Brossa i Vicent Andrés Estellés. I, el 1979, el mateix Rosenthal va incloure'n onze a *Modern Catalan Poetry: An Anthology*.⁹

Dècada dels vuitanta

Pel que fa a les antologies l'obra martipoliana a principis d'aquesta dècada accedeix a l'eslovè amb dos lliuraments: *Katalonska lirika xx. Stoletja* (1982),¹⁰ amb nou poemes antologats per Àlex Broch i traduïts per Niko Kosir, i *Pesmi* (1983),¹¹ amb una tria de Pere Farrés en edició bilingüe i amb traducció de Mitja Strukelj.

El 1987 s'editava la segona antologia en castellà, amb traduccions d'Adolfo García Ortega. També es publicaven quatre poemes en suec a *Tio Katalanska Poeter*,¹² traduïts per Anne Lundgren i Lluís Solanes, i un en anglès en edició bilingüe, «La fi del món», a l'*Homage to Joan Gili. Forty Modern Catalan Poems*.¹³

L'aparició d'*Estimada Marta* (1978) va significar un autèntic fenomen de popularització del poeta. Serà en aquest context que apareixeran les primeres obres unitàries traduïdes: *Amada Marta* (1981), amb pròleg de l'autor i versió castellana

3. Les primeres antologies en català no es publicaran fins a la dècada dels vuitanta: la de Ricard Torrents, el 1982, i la més didàctica i divulgadora de Pere Farrés, el 1983.

4. *Antologia [1966-1973]*. Edició bilingüe, pròleg Francesc Vallverdú, trad. José Corredor Matheos. Barcelona: [José Batlló], 1974.

5. «A Elionor», «De semàntica», «In memòriam», «Dos homes vells», «Estende o lenço» i «O mais difícil».

6. *Antologia da Novissima Poesia Catalana*. Trad. de Manuel de Seabra. Lisboa: Futura, 1974, p. 35-39.

7. Se n'hi publica només un de Martí i Pol: «Aquesta remor que se sent». Brussels: Flemish PEN, 1978, p. 64-65. Més endavant reincidirà a traduir poemes a la revista *Nieuw Vlaams Tijdschrift*, XXXIV (1981).

8. *Four Postwar Catalan Poets*. Merrick, Nova York: Cross-Cultural Communications, 1978.

9. *Modern Catalan Poetry: An Anthology*. Selected and translated David H. Rosenthal. Minnnesota: New Reviars Press, 1979, p. 151-164.

10. *Katalonska lirika xx. Stoletja*. Ljubijana: Can Karjeva Zalozba, 1982, p. 129-142.

11. *Pesmi*. Ljubijana: DZS, 1983.

12. *Tio Katalanska Poeter*. Göteborg: Fabian Förlag, 1987, p. 110-118.

13. *Homage to Joan Gili. Forty Modern Catalan Poems*. Sheffield: The Anglo Catalan Society, 1987, p. 92-94.

Trobada de la Penya Verdager. D'esquerra a dreta: Emili Teixidor, Esteve Viñolas, Josep Clarà, Miquel Arimany, Miquel Martí i Pol i Jaume Vilar i Blanc (1953). Fons Miquel Martí i Pol de Roda de Ter. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona.

de Joan Margarit;¹⁴ *Five graffiti on a single wall* (1982),¹⁵ traduïts per Philip Polak en edició bilingüe, i *Agora mesma* (1988), en asturià de la mà d'Inaciu Iglesias.

Dècada dels noranta

Aquesta dècada s'obre amb una nova antologia al neerlandès *De Koele hoeken en kanten van de schauduw* (1990), amb una selecció de Rafael Alemany i Vicent Martínez i les traduccions de Bob de Nijs, amb una coberta d'Antoni Tàpies i editat a Altea. Seguida d'una de japonesa amb més poetes *Catalunya Gendaushi 15 Nin Shu* (1991),¹⁶ amb traducció de sis poemes a càrrec de Nao Sawada i Felícia Fuster; la primera francesa, *Joie de la parole* (1993), amb tria i traducció de Patrick Gifreu de trenta-set poemes;¹⁷ una d'hongaresa, *Ész és mámor* [Raó i follia] (1997), traduïda per Balázs Déri; una selecció de sis poemes en rus, traduïts per M. Abramova i E. Guixina en una publicació col·lectiva titulada *Cultura catalana. Recull d'articles* (1997),¹⁸ i, finalment, la inclusió de cinc poemes martipolians a *Antologia de la poesia catalana del segle xx I* (1998)¹⁹ editada a la Xina.

14. *Amada Marta*. Barcelona: Edicions del Mall, 1981.

15. *Five graffiti on a single wall*. Edició bilingüe. Oxford: Dolphin, 1982.

16. *Catalunya Gendaushi 15 Nin Shu* [Poesia catalana contemporània]. Shichosha, cop., 1991, p. 34-42.

17. *Joie de la parole*. París: La Différence, 1993.

18. *Cultura catalana. Recull d'articles*. Moscou: Universitat Lomonóssov, 1997, p. 114-119.

19. *Antologia de la poesia catalana del segle xx I*. [S.I.: s.n., 1998], p. 86-92.

Pel que es refereix a títols unitaris, cal esmentar: *Le belle strade* (1993),²⁰ traducció a l'italià d'*Els bells camins* (1987), a càrrec d'Antoni Arca, i dues traduccions de *Quadern de vacances* (1978). La primera al francès, bilingüe, *Quadern de vacances = Cahier de vacances* (1994), amb versions de Didier Coste, editada a Barcelona i impresa a Calaceit. La segona a l'anglès, també bilingüe, *Vacation Notebook: a translation of Quadern de vacances* (1995), traduïda per Wayne Cox i Lourdes Manyà i Martí.

A partir del 2000

Just després d'encetar el nou segle, aparegué una mostra de poemes seus de nou en rus, *Tieny drugoga moria: sovremennaia katalonskaia poesia*, amb traducció d'Elena Zernovauna;²¹ una nova antologia bilingüe en castellà, *Lo dejo todo* (2001),²² amb selecció i traducció de Maria Jesús Romero i Luis Miguel Rabanal i il·lustracions de José Noriega, i una en romanès, *Antologie poetica* (2002),²³ amb pròleg de Pere Farrés i traducció de Nicolae Coman. Aquesta és una de les més completes, juntament amb les espanyoles. Conté fins a 160 poemes de setze llibres diferents, de *La fàbrica* a *Un hivern plàcid*. Darrere de l'operació hi hagué, és clar, la infatigable Jana Matei.

El 2003 els seus poemes són vessats al serbocroat, *Daleki grad: antologie katalonske poezije egzila*,²⁴ amb selecció i traducció de Jovan Hovarth, i a l'anglès, *Done into English*,²⁵ en aquesta ocasió de la mà de Pearse Hutchinson. Seguiren poemes a *Light off water. XXV Catalan Poems 1978-2002*;²⁶ *Huit siècles de poésie catalane*,²⁷ amb traducció de Jean-Claude Morera, i *Ich habe die Hoffnung geerbt* [He heretat l'esperança],²⁸ traduïts per Ines Zöbisch.

En aquesta primera dècada del segle XXI tindran més presència les traduccions de llibres unitaris, predominantment en espanyol i alemany. Significativament, es tracta de vuit títols diferents que comprenen trenta anys de producció, de *Vint-i-set poemes en tres temps* (1972) a *Haikús en temps de guerra* (2002). El 2002, Martí i Pol va guanyar el Premi Internacional de Poesia Laureà Mela 2002, amb *Després de tot*, que comportava també l'edició en castellà. *Después de todo* (2002) va ser traduïda per Carles Duarte i Emili Suriñach, membres tots dos del jurat. Al mateix any, també en castellà, es publiquen *Haikús en tiempos de guerra*, traduïts per Antònia Figueroa i Mariano Ibeas, edició d'autor, posterior a 2002.²⁹

El 2004 aparegueren editats a Mèxic *Veintisiete poemas en tres tiempos*, traduïts a quatre mans per Martí Soler, Lluís Solà, Miquel Desclot i Jaume Medina.

20. *Le belle strade*. Sassari: Edes (Editrice Democratica Sarda), 1993.

21. *Tieny drugoga moria: sovremennaia katalonskaia poesia*. Sant Petersburg: St. Petersburg University Press, 2000.

22. *Lo dejo todo*. Piedras Blancas: Asociación Cultural Ajimez, 2001.

23. *Antologie poetica*. Bucarest: Meronia, 2002.

24. *Daleki grad: antologie katalonske poezije egzila*. Belgrad: Alexandria Press, 2003.

25. *Done into English*. Lpughcrew: The Gallery Press, 2003.

26. *Light off water. XXV Catalan Poems 1978-2002*. Edinburgh: The Scottis Poetry Library, 2007.

27. *Huit siècles de poésie catalane*. París: Harmattan, 2010.

28. *Ich habe die Hoffnung geerbt*. Més informació a izoeb izoebisch@web.de.

29. No consta en el catàleg de la Biblioteca Nacional de España.

El mercat alemany ha vist editats de la mà de Juana i Tobias Burghardt el doble títol *Der Bereich aller Bereiche & Nach allem / L'àmbit de tots els àmbits & Després de tot* (2007); *Liebe Marta & Haikus in Kriegszeiten / Estimada Marta & Haikús en temps de guerra* (2010) i *Parlavà-Suite gefolgt von Jermand wartet & Buch der Einsamkeiten [Llibre de les solituds]* (2012).

El 2011 arriba la traducció al basc d'*Estimada Marta, Marta maitea*, en edició bilingüe de Joxemari Sestorain.³⁰ I, finalment, tanca l'enumeració, ja en el 2013, la traducció bilingüe a l'espanyol de l'antologia *Un dia qualsevol / Un día cualquiera*,³¹ amb traducció d'Adolfo García Ortega i amb il·lustracions de Pep Montserrat.

Conclusions

1. Si bé en un primer moment sembla que l'interès traductor se centra sobre els primers llibres, *El poble*, *La fàbrica* i *Estimada Marta*, a mesura que passen els anys, la nova producció segueix interessant als traductors, especialment als alemanys, l'interès dels quals per l'obra de Martí i Pol que comença a la dècada dels setanta del segle passat de la mà dels pioners Antoni Pous i Johannes Hösle i que s'allarga fins als nostres dies.
2. L'obra de Martí i Pol s'ha traduït a 16 llengües diferents: alemany, anglès, asturià, eslovè, espanyol, euskera, francès, hongarès, italià, japonès, neerlandès, romanès, rus, serbocroat, suec i xinès. De totes elles, són les traduccions a l'alemany i a l'espanyol les que han tingut una continuïtat en el temps i més nombre de títols de poemaris, fins a set.
3. Una de les antologies més completa i panoràmica, per davant de les espanyoles, és la romanesa, que conté fins a 160 poemes de setze llibres diferents, de *La fàbrica* a *Un hivern plàcid*.
4. A diferència d'altres poetes de la seva generació que només veuen traduïdes seleccions de poemes i ben poca obra sencera, Miquel Martí i Pol, amb reculls de totes les etapes, veurà traslladats els següents títols: *Estimada Marta* (alemany, espanyol i euskera); *Quadern de vacances* (anglès i francès), *Haikús en temps de guerra* (alemany i espanyol), *Després de tot* (alemany i espanyol), *He heretat l'esperança* (alemany), *Vint-i-set poemes en tres temps* (espanyol), *L'àmbit de tots els àmbits* (alemany), *Els bells camins* (italià), *Suite de Parlavà* (alemany) i *Llibre de les solituds* (alemany).
5. Els poemes més traduïts són:

A quatre llengües: «Elionor» (*La fàbrica 1959*); «Metamorfosi I» (*Quadern de vacances*) i «Mireu-me bé» (*Vint-i-tres poemes*).

A tres llengües: «L'heroi» (*El poble 1956-1958*), «In memòria» (*La fàbrica-1959*), «Aquesta remor que se sent» (*Vint-i-tres poemes*) i «Metamorfosi II» (*Quadern de vacances*).

30. *Marta maitea*. Berriozar, Nafarroa: Denonartean, 2011.

31. *Un dia qualsevol / Un día cualquiera*. Madrid: Nórdica Libros, 2013.

